

Стрілець Ірина, ст. магістратури економічного факультету; науковий керівник – к.е.н, доцент Матвійчук О. В. (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне)

ФІНАНСУВАННЯ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПРИКЛАДІ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Анотація. *В статті досліджено сучасний стан фінансування природоохоронної діяльності. Виявлено проблеми фінансового забезпечення охорони навколишнього середовища та окреслені основні напрями покращення фінансового забезпечення природоохоронних заходів. Розкрито джерела фінансування екологічної галузі Рівненської області та напрями використання коштів місцевих природоохоронних фондів.*

Ключові слова: *природоохоронна діяльність, фінансування екологічної галузі, природоохоронні фонди, фінансування природоохоронної діяльності.*

Аннотация. *В статье исследовано современное состояние финансирования природоохранной деятельности. Выявлены проблемы финансового обеспечения охраны окружающей среды и намечены основные направления улучшения финансового обеспечения природоохранных мероприятий. Раскрыты источники финансирования экологической отрасли Ровенской области и направления использования средств местных экологических фондов.*

Ключевые слова: *природоохранный деятельность, финансирование экологической области, природоохранные фонды, финансирование природоохранной деятельности.*

Annotation. *The article investigates the current state of environmental protection financing. The problems of environmental protection financial support and the basic directions of environmental protection financial support improvement are revealed. The sources of Rivne region environmental field financing and uses of local environmental funds are exposed.*

Keywords: *environmental protection, environmental sector financing, environmental funds, financing of environmental activities.*

Необхідність поліпшення фінансування природоохоронної діяльності підтверджується критичною екологічною ситуацією, яка нині склалася в Україні. Експерти визнають, що існуюча вітчизняна система фінансування природоохоронних заходів не забезпечує стимулювання раціонального природокористування [1, с. 12]. До того ж ситуація ускладнюється фінансово-економічною кризою, невідповідністю структури національного

господарства ринковим вимогам, матеріальним зносом обладнання, що використовується для природоохоронних цілей.

Вирішенню окресленого завдання сприятиме використання науково-теоретичних розробок вітчизняних та зарубіжних авторів. Зокрема слід виділити роботи таких науковців в галузі економіки природокористування, як: О. О. Веклич, К. Г. Гофман, Б. М. Данилишин, Л. І. Калініченко, О. Л. Кашенко, Ю. П. Кулаковський, К. С. Лосєв, О. М. Маценко, Л. Г. Мельник, А. А. Минц, І. М. Синякевич, М. А. Хвесик, В. М. Шестопапов, О. В. Яроцька, А. В. Яцик та ін.

Опрацьовані матеріали дозволяють стверджувати, що для України нагальним завданням є створення нового механізму фінансування екологічної сфери відповідно до ринкових відносин та ситуації, що складається в Україні. В основу такого механізму потрібно покласти ідею сталого розвитку та пріоритети підвищення еколого-економічної ефективності природокористування та природоохоронної діяльності.

Для України екологічна проблематика має специфічно гострий характер, адже за багатьма параметрами стан довкілля та рівень ефективності використання природних ресурсів у нашій країні не відповідає не лише європейським, але й власним стандартам [1, с. 5].

Метою нашої статті є дослідження сучасного механізму фінансування природоохоронної діяльності, виявлення проблем фінансового забезпечення охорони навколишнього середовища та шляхів покращення фінансування природоохоронних заходів.

Природоохоронна діяльність постає як багатоаспектне явище, що передбачає охорону навколишнього середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини. Іншими словами, природоохоронна діяльність передбачає активні дії держави та суб'єктів господарської діяльності, спрямовані на покращення характеристик елементів природного середовища, в тому числі їх якісних рис. Зміст природоохоронної діяльності відповідно до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» [3] визначається низкою принципів, серед яких: пріоритетність вимог екологічної безпеки, гарантування екологічно безпечного середовища для життя та здоров'я людей, екологізація матеріального виробництва на засаді комплектності рішень з питань охорони навколишнього середовища, використання та відтворення відновлюваних природних ресурсів, широкого впровадження новітніх технологій, превентивний (запобіжний) характер заходів з охорони навколишнього природного середовища.

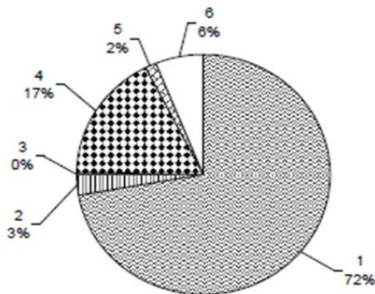
Сьогодні в Україні спостерігається не забезпечення природоохоронної діяльності фінансами та низька ефективність системи управління охороною навколишнього природного середовища. Виходом із цієї ситуації є вирішення проблем економічного розвитку й довкілля в комплексі з

урахуванням фінансових можливостей суспільства. У зв'язку з обмеженим обсягом бюджетних ресурсів важливим завданням держави є заохочення суб'єктів господарювання до здійснення природоохоронних заходів.

Вищезазначене актуалізує потребу дослідження концептуальних підходів до фінансового забезпечення охорони навколишнього природного середовища, можливостей використання нових перспективних форм і методів залучення фінансових ресурсів для природоохоронних цілей.

Відповідно до вимог Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» [3] в нашій країні передбачено створення фондів охорони навколишнього природного середовища на різних рівнях: державному, обласному та місцевому. На місцевому рівні такі природоохоронні фонди формуються у складі бюджету кожної окремої сільської, селищної та міської ради, що є виконанням вимог діючого Бюджетного Кодексу України. З цієї причини в області утворилося 365 (за кількістю сільських, селищних та міських рад) природоохоронних фондів для зарахування коштів екологічного податку і коштів відшкодування збитків, нанесених порушенням природоохоронного законодавства. Законом України «Про Державний бюджет України на 2010 рік» [4] було передбачено сплату до місцевих (сільських, селищних та міських) природоохоронних фондів лише 20 % зборів за забруднення та грошових стягнень за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища внаслідок господарської та іншої діяльності. Ці зміни зменшили в 2010 році надходження до місцевих природоохоронних фондів області. Але вже у 2011 році Бюджетним Кодексом цей розподіл було змінено і до місцевих природоохоронних фондів стало надходити 50 % екологічного податку та відповідних грошових стягнень, як наслідок, надходження значно зросли.

Незважаючи на досить значні надходження коштів до місцевих природоохоронних фондів, їх використання є незначним через складний механізм використання бюджетних коштів. Це призводить до зростаючого з року в рік великого залишку коштів на кінець бюджетного року на рахунках 365 місцевих природоохоронних фондів області, в той час як їх використання становить незначну суму, в основному на заходи з поточних потреб. В результаті на виконання природоохоронних заходів в 2012 році з місцевих (сільських, селищних та міських) природоохоронних фондів було використано 3 млн. 580 тис. грн. Використання коштів місцевих екологічних фондів області за напрямками використання наведено на рис. 1

Загальні обсяги фінансування, всього 6106,6 тис. грн.:

- 1 - Охорона водних ресурсів – 4406,0 тис. грн.
- 2 - Збереження природно-заповідного фонду - 167,4 тис. грн.
- 3 - Наука, інформація, освіта, інше - 25,0 тис. грн.
- 4 - Поводження з відходами – 1039,6 тис.грн.
- 5 - Охорона рослинних ресурсів – 98,0 тис.грн.
- 6 - Охорона землі – 370,6 тис. грн.

Рис. 1. Фінансування в 2013 році природоохоронних заходів з Рівненського обласного фонду в розрізі напрямів використання

Сьогодні фінансування екологічної галузі не обмежується лише бюджетними коштами. Поступово керівники підприємств, установ та організацій, виробнича діяльність яких здійснює негативний вплив на навколишнє природне середовище, все більше усвідомлюють необхідність впровадження заходів, які будуть зменшувати навантаження на довкілля та зберігати природні ресурси в задовільному стані.

Більшу частину коштів, як і в попередні роки, ними було витрачено на заходи з очищення зворотних вод, що дзеркально відображає використання коштів природоохоронних фондів, так як проблема охорони та раціонального використання водних ресурсів є дуже актуальною для нашої області. Найбільше коштів на заходи з охорони довкілля (283,4 млн. грн.) в 2013 році витратили підприємства м. Рівне, Сарненського району, м. Кузнецовськ, м. Дубно, Рівненського та Здолбунівського району.

При цьому 93,2 % загальних витрат на охорону навколишнього природного середовища склали власні кошти підприємств.

Однак, більша частина коштів використовується ними на поточні витрати, тобто для підтримання основних виробничих фондів природоохоронного значення в робочому стані та для попередження аварійних ситуацій, а це майже 84 % всіх вкладених на заходи з охорони довкілля коштів (табл.1).

Проте на будівництво нових об'єктів та технічне переозброєння діючих природоохоронних споруд, наукові розробки та впровадження інноваційних технологій, результатом яких могло стати суттєве зниження антропогенного впливу на довкілля, коштів виділялося недостатньо. При цьому слід зазначити, що в Україні не існує ефективних механізмів мотивації природокористувачів до впровадження екологічно орієнтованих інноваційних технологій.

Таблиця 1*

Витрати на охорону навколишнього природного середовища в Рівненській області за джерелами фінансування, тис. грн.

Напрями використання	Роки		
	2011	2012	2013
Всього	217694	248529	293883
У. т. ч.: – капітальні видатки	20636	12561	25812
– поточні видатки	197058	235968	268071

Складено за даними [5, с. 206].

Узагальнюючи результати проведеного дослідження, можна зробити висновок, що на фоні державного дефіциту бюджетних коштів, їх великі залишки на рахунках місцевих природоохоронних фондів є неприпустимими. Тому необхідно підвищити ефективність формування та функціонування районних природоохоронних фондів. При цьому слід використовувати кошти за цільовим призначенням на різноманітні інвестиційні проекти.

В країні загалом та в регіонах зокрема, необхідно розширювати перелік конкретних природоохоронних заходів, які потребують пріоритетного впровадження. Водночас для досягнення оптимального еколого-економічного балансу необхідно впроваджувати ефективні фінансово-економічні механізми з метою комплексної реалізації економічних і екологічних питань. Більше уваги слід також приділити заохоченню підприємств до раціонального використання природних ресурсів та проведення природоохоронних заходів.

Зазначене дозволить актуалізувати дослідження концептуальних підходів до фінансового забезпечення охорони навколишнього середовища, можливостей використання новітніх перспективних форм і методів залучення фінансових ресурсів для природоохоронних цілей, удосконалення діючої системи формування і використання екологічних фондів, запровадження екологічного страхування тощо

1. Яцик А. В. Екологічна ситуація в Україні і шляхи її поліпшення / А. В. Яцик. – К. : Оріони, 2003. – 84 с. 2. Хвесик М. А. Економіко-правове регулювання природокористування : Монографія / М. А. Хвесик, Л. М. Горбач, Ю. П. Кулаковський. – К. : Кондор, 2009. – 524 с. 3. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 4. Закон України «Про Державний бюджет України на 2010 рік» 24.04.2010 р. № 2154-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 22–23, 24–25.25.06.1991 № 1264 // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. 5. Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Рівненській області у 2013 р. / Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Рівненській області. – Рівне, 2014. – 95 с.